

Amats, kas ik dienu saistīts ar traģēdijām, – tiesu medicīnas eksperts

Visi 54 pagājušajā gadā Zolitūdē notikušās traģēdijas upuri nokļuva Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrā. Darbinieki strādāja dienu un nakti – ne tikai veica ekspertīzes, bet sagaidīja un uzklaustīja arī tuviniekus, kuri nāca atpazīt mirušos...Foto: Mārtiņš Ziders/Kasjauns.lv

Sollija Lipore 16. oktobris, 17:27

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra (VTMEC) slēdziens bieži vien ir izšķirošs, lai atrastu un notiesātu noziedznieku, bet tikpat liela nozīme centra darbam ir, lai saprastu, kas īsti noticis ar pēkšņi mirušu tuvinieku.

Piemēram, nesen bija gadījums, kad vecāki šaubījās par dēla nāves apstākļiem Anglijā un lūdza izdarīt ekspertīzi VTMEC. Uz šo iestādi Rīgā ved mirušos no Rīgas un Pierīgas, dažreiz arī no tālākiem novadiem. Lielākajās Latvijas pilsētās – Rēzeknē, Daugavpilī, Jelgavā, Ventspilī, Liepājā, Valmierā un arī Pļaviņās – izveidotas VTMEC filiāles. Rīgā, Maskavas ielā, atrodas VTMEC filiāle dzīvu personu miesas bojājumu un ginekoloģijas ekspertīžu veikšanai.

VTMEC direktore Aija Mežsarga, pēc izglītības juriste, savā amatā strādā trešo gadu. Viņas vadībā VTMEC ēkai pašlaik tiek veikta renovācija – morāli un fiziski novecojušais nams drīz iegūs jaunas un modernas būves izskatu un iekārtojumu. Taču pašas galvenās, darbam nepieciešamās iekārtas un aparātūras arī diemžēl ir savu laiku nokalpojušas, un tik drīz pie jaunām var neizdoties tikt. Tas kavē ekspertīžu veikšanu un to kvalitāti.

"Eksperta atzinumi daudzos gadījumos ir vienīgie pierādījumi krimināllietās, lai pierādītu apsūdzētā vainu. Tas var būt izšķirošais pierādījums, taču to ir grūti saprast cilvēkiem no malas," saka A. Mežsarga.

ES projekta finansējums piesaistīts ēkas renovācijai, bet aprīkojuma iegādei atbilstošs projekts pēdējos divus gadus nav bijis. "Katru gadu ministrija piešķir finansējumu, tomēr mēģināsim arī piedalīties projektos. Ventspilī un Jelgavā ekspertīžu centrs atrodas slimnīcas telpās, un tur arī aprīkojums ir Eiropas līmenī," viņa piebilst.

Ne tikai nozieguma upuriem

"Šeit ir mirušo cilvēku ekspertīžu centrs, kur arī tuvinieki var lūgt veikt mirušiem tuviniekiem ekspertīzes. Tas ir maksas pakalpojums saskaņā ar cenrādi. Ja ir aizdomas, ka nāve nav bijusi dabīga, var pieprasīt ekspertīzi. Bezmaksas ekspertīzes mēs veicam pēc policijas un prokuratūras pieprasījuma. Visas ekspertīzes tiek veiktas mēneša laikā," stāsta A. Mežsarga.

VTMEC Tanatoloģijas nodaļas vadītāja Nadežda Skidenko, kura ekspertīžu centrā strādā jau 36 gadus, piebilst: "Pie mums nokļūst ne tikai noziedzības upuri. Arī tad, ja cilvēks mirst uz ielas vai aizdomīgā nāvē. Ļoti maz cilvēku iet pie ārstiem, jo visi speciālisti ir dārgi, un tad nav, kas izraksta miršanas apliecību, jo nav skaidrs nāves iemesls. Ja uz ielas mirst cilvēks bez dokumentiem, arī tad ved pie mums. Autoavārijas, noslīkušie... tie visi nokļūst ekspertīžu centrā."

Neatpazīti mirušie – uz pašvaldības rēķina

Pirms desmit gadiem bija izveidojusies absurda situācija, kad neatpazīti mirušie daudzus mēnešus tika uzglabāti Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrā, jo nebija, kas tos apglabā, – nevienā likumā, normatīvajā aktā vai noteikumos šāda situācija nebija atrunāta. Valsts ieteica to darīt rajonu padomēm, savukārt padomes atrunājās, ka tām neesot pat savas kapsētas, un lūdza to darīt pašvaldībām, kuru teritorijā neatpazītais mirušais atrasts. Pašlaik ir noteikts, ka neidentificētus mirušos apglabā tā pašvaldība, kuras teritorijā mirušais atrasts.

Miruša cilvēka nāve piecu dienu laikā jāreģistrē Dzimtsarakstu nodaļā, arī neatpazītus mirušos reģistrē – nosakot dzimumu, aptuveno vecumu, miršanas iemeslu, atrašanas vietu.

"Bieži gadās, ka mirušais jau apglabāts un tikai pēc gada vai vairāk notiek atpazīšana. Visu mirušo DNS tiek saglabāts, un pēc tā arī var noteikt tuviniekus. Ļoti daudz cilvēku ir ārzemēs un pat nezina, kas atgadījies ar viņu tuviniekiem šeit. Tāpēc DNS paraugi tiek uzglabāti," piebilst N. Skidenko.

Neatpazītas arī mirušo mantas

"Kad mirušos atved, parasti viņiem klāt ir kādas mantas. Tās pie mums krājas un krājas, un tad mēs ar laikraksta "Latvijas Vēstnesis" starpniecību izzīņojam, lai tuvinieki nāk tām pakal," saka A. Mežsarga.

N. Skidenko piebilst, ka pēc viena no pēdējiem ievietotajiem sludinājumiem esot ieradušies cilvēki, kuri cerēja atpazīt piederīgo mantas, tomēr tās nebija viņu. Neatpazītās mantas tālāk tiek nodotas Valsts ieņēmumu dienestam.

Darba ikdiena – nāves iemesla noskaidrošana

N. Skidenko atzīst, ka ekspertu darbs ir nozīmīgs, tomēr ļoti smags: "Mēs visi piedzimstam un nomirstam. Katram no mums ir tuvinieki un draugi. Mēs katru dienu saskaramies ar nelaimi. Ir ļoti grūti strādāt, kad nepārtraukti jāsaskaras ar tuvinieku sāpēm un emocijām. Jānovelk tāda kā siena starp darbu un mājām.

Mēs katru dienu sekcijas zālē strādājam ar līķi jeb mirušo personu. Tās izjūtas ir jāatstāj darbā. Taču ir gadījumi, kad, pat aizejot mājās, par darbu nevaram aizmirst..."

Mirušie, kuriem nevajadzēja būt mirušiem

"Neviens no mūsu ekspertiem nevar mierīgi noskatīties uz bērnu, kurš guļ uz sekcijas galda. Nav normāli, ka mirst bērni. Bērni nedrīkstētu mirt tādās nelaimēs. Kad trolejbuss notrieca mammu ar bērnu uz Čaka ielas, viņas arī nonāca pie mums. Vai mēs varam, aizejot mājās, par to nedomāt?"

Un draugi, kas zina, kur strādāju, zvana un jautā, bet es nedrīkstu neko izpaust, par to mani var saukt pie kriminālatbildības. Un tagad gadījums ar motociklistu un zīdaiņi... tas arī nav normāli," saka N. Skidenko.

Lielākās katastrofas Latvijā

Visi 54 pagājušajā gadā [Zolitūdē notikušās traģēdijas](#) upuri nokļuva Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrā. Darbinieki strādāja dienu un nakti – ne tikai veica ekspertīzes, bet sagaidīja un uzklaustīja arī tuviniekus, kuri nāca atpazīt mirušos.

Tā ir otrā lielākā katastrofa Latvijā, ko savā darba praksē piedzīvojusi N. Skidenko. "Tik lielu traģēdiju kā Zolitūdē ekspertīžu centrs nebija piedzīvojis kopš 70. gadiem, kad notika vilcienu katastrofa," viņa atceras.

Traģiskākā pasažieru vilcienu katastrofa Latvijā notika 1976. gada 16. februārī pie Juglas stacijas, kad sadūrās ātrvilciens Ļeņingrada–Rīga ar divām kopā saākētām manevrējošām lokomotīvēm. Toreiz bojā gāja 46 cilvēki, seši guva smagus ievainojumus, 55 vieglākus. Katastrofas cēlonis bija stacijas dežuranta un pārmijnieku kļūdas.

Pabalstus saņem, bet aizgājēju apglabāt aizmirst

VTMEC bieži saskaras ar situāciju, kas nu jau kļuvusi par problēmu, proti, tuvinieki mirušo cilvēku no centra neizņem un neapglabā.

"Radnieki atnāk, noformē dokumentus, saņem pabalstus, jo uz rokas ir miršanas apliecība, bet savu tuvinieku neglabā. Ja ir zināms personas kods, pēdējā deklarētā dzīvesvieta, tad jāglabā pašvaldībai. Mēs rakstām pašvaldībai un lūdzam apglabāt savu iedzīvotāju. Nevaram mēnešiem ilgi turēt pie sevis mirušo, jo tas arī maksā."

Bija gadījums, kad mirušais pie mums sabija divarpus mēnešu, jo firma, kas bija nolīgta apglabāt, vienkārši pazuda. Mirušajam tuvinieku nebija, kaimiņš vai draugs bija nolīdzis apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju, lai tas visu nokārto un apglabā," atklāj N. Skidenko.

Nemot vērā šādu problēmu, ir tikai saprotams, ka VTMEC vēlas mainīt noteikumus un ieviest morga maksas pakalpojumus. A. Mežsargā teic: "Mums būs maksas pakalpojums – trīs dienas mirušais var glabāties pie mums, bet pēc tam par to būs jāmaksā. Esam sagatavojuši grozījumus arī Ministru kabineta noteikumos. Visos morgos tas ir maksas pakalpojums."

VTMEC rādītāji 2011.-2013.gadā

	2011	2012	2013
Mīrušo ekspertīžu skaits	2617	2798	2740
Dzīvo personu ekspertīžu skaits	8818	8335	7958
Vardarbīga nāve	1595	1627	1519
t.sk., slepkavības	110	125	104
Pašnāvības	413	418	363
Autotraumas	141	138	145
Mehāniskā asfiksija	549	550	493
t.sk., noslīkušie	-	138	151
Galējo temperatūru iedarbība	149	171	141
t.sk., nosalušie	133	144	117

Neatpazīti mirušie 2013. gadā

Nogādāti Centra struktūrvienībās kā nezināmi	Atpazīti	Atpazīti pēc apglabāšanas	Apglabāti kā nezināmi par valsts līdzekļiem
376	294	2	80

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktore Aija Mežsarga/foto: no personīgā arhīva

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra Tanatoloģijas nodaļas vadītāja Nadežda Skidenko